

Бадяк Володимир Петрович.
Пам'яткоохоронна історія Львова.
— Львів : ЛНАМ, 2014. — 160 с. ; іл.

Львів як історична пам'ятка

Бібліографія “Львовознавства” поповнилася цікавою науково-популярною працею — “Пам'яткоохоронна історія Львова”. Її автор — один із знавців цієї проблематики В. Бадяк пише, що княжий град Лева на березі річки Полтва, перша писемна згадка про якого зафіксована 1256 року, ніколи не був обділений на шляхетне, прихильне слово, наснажене прегарними спорудами найважливіших архітектурних стилів, раціональним плануванням площ, вулиць, парків на живописному, хоч і тісному низинно-горбистому ландшафті. Найвище поцінування полінаціонального та естетичного надбання Львова отримало внесення його у Список всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (1998 р.).

Проте історія Львова викликає не тільки сентименти. Місто знало багатьох втрат як внаслідок об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. До останніх відносимо господарську недбалість, безгрошів'я, реставраційну безпорадність і таке інше, а також свавілля окупаційних режимів, що впродовж століть намагалися “приватизувати” український Львів, публічно утвердити своє право власності, встановлюючи численні пам'ятники, монументальні символи на честь воеводів, королів, “визволителів”, вождів тощо. Усім їм знаходилося місце на тісній території міста, тільки для справжніх його господарів — корінних українців — ні.

У пропонованій книжці, що поетапно розкриває суть пам'яткоохоронних засад, витоки яких сягають минулих тисячоліть, пов'язує їх з першими європейськими практичними і теоретичними кроками у справі збереження визначних об'єктів, їх відбудовою, правовою охороною.

Переконаливо постають картини складних пам'яткоохоронних процесів для українства у міжвоєнний час панування Польщі не тільки з огляду на матеріально-фінансові скрути, а й політико-національне звучання, зокрема щодо увічнення пам'яті борців за волю України — могил українських січових стрільців, вояків Української

Галицької Армії.

Ці ж негативні тенденції демонстрував советський окупант. Під його “гарячу” руку потрапили численні мілітарно-культові та монументальні знаки, що суперечили його ідейно-світоглядним позиціям. Лише за перше повоєнне п’ятиріччя було знесено понад 100 таких об’єктів. Під “зачистку” потрапили й тризубі вила бога Нептуна в криниці на Ринку, невдовзі помпезний польський військовий пантеон “Орльонт” на Личакові, могили українських січовиків на Янівському цвинтарі тощо.

Вакханалію — відверту, приховану, лукаву щодо ставлення червоних “освободітелів” можна описувати досхочу. Обмежимось лише промовистими, влучними назвами розділів праці: “Більшовицьке освоєння культурної спадщини”, “Пам’ятки культури на слизькій відлизі”, “Пам’яткоохоронні маніпуляції у період застою”.

Не на переважаючий позитив надихає стан культурної спадщини Львова в незалежній Україні, якщо розділ названо “Новочасні пам’яткоохоронні парадокси”. Парадоксів чимало: скандальне будівництво Меморіалу Українській Галицькій Армії на Личаківському цвинтарі; наявність (деюре) Державного історико-архітектурного заповідника і його відсутність (де-факто), хоч ніхто урядові постанови 1975 р. про його проголошення не відміняв; авральні реставраційно-ремонтні роботи до ювілею міста (2006 р.), що викликали протестні акції; плутанина в реєстрації пам’яток за видами.

Логічно доповнює текст книжки ілюстративний матеріал (не дуже якісний, в чому провина поліграфії) як за добором світлин, так і за їх озаглавленням: “Підземне місто від V ст.”, “Сакральні носії давнини та архітектурних стилів”, “Фортифікаційні залишки Середмістя”, “Колишня паркова краса”, “Місця більшовицьких та гітлерівських злочинів”, “Вивезені та залишені об’єкти культури поляків”, “Реєстраційна недосконалість”, “Чужинці в історичному середовищі” тощо. Про них, “чужинців”, яких називають і “пухлинами”, і “чиряками”, пишуть у пресі, в окремих керівників навіть “шапки” полетіли з голів, але це було “махання кулаками після бійки”, котра, до слова, нікого не залякала. Кажуть, нині будується понад 30 об’єктів різних форм в історичному середовищі Львова! Хтось з зухвалих фігурантів заявив, що “будь-яке незаконне будівництво у Львові він узаконить”! Узаконено найогиднішу “ша-

хово-скляну” споруду готелю на куті вулиць Шухевича — Франка. Як могла з’явитися ця будівельна потвора при “принциповій пам’яткоохоронній позиції” міської влади, що має “ерудовані” архітектурні структурни, управління охорони історичним середовищем. Щодо цього управління, то його “продуктивність” просто вражаюча. Тільки у 2009 р. воно здійснило 5,4 тис. заходів, тобто щоденно 18! А ще брало участь у судових засіданнях, конференціях, “круглих столах”, консультувало і т. ін., і т. п. Методи приписок у звітах, що рясніла в советській статистиці, пише автор, не канула в лету.

Читаючи рецензовану працю, збагачуєшся великим пам’яткоохоронним багажем історії княжої столиці, водночас переймаєшся сумом про її втрати. Щоб у цьому переконатися, автор радить переглянути світлини від другої половини ХІХ ст. з першокласними мистецько-ремісничими виробами, брамами, доглянутими фасадами, шпилями, флюгерами, парками...

Занедбаний стан низки об’єктів, невиконання обіцянок перед штаб-квартирою ЮНЕСКО в Парижі небезпідставно породжують чутки про реальну загрозу вилучити “одне з найкрасивіших міст Європи” (І. Грабар) зі Списку всесвітньої спадщини.

Вихід праці, написаній фаховою академічною та публіцистичною мовою на багатій документально-літературній базі, уважне перечитання її відповідними посадовцями, зацікавленою громадськістю, дозволить комплексно побачити неоднозначну історичну ретроспективу охорони пам’яток культури, вживати реальних заходів, аби в цій ділянці поменшало проблем.

Висловимо впевненість, що праця насамперед прислужиться студентам Академії, тим, які вивчають дисципліну “Пам’яткознавство” під керівництвом професора В. Бадяка.

Роман Василик

народний художник України, професор